

Відозва

Комітету літературознавчих наук Польської академії наук

у зв'язку з можливими наслідками російської агресії проти України

Варшава, 1 березня 2022 р.

Ми рішуче та одностайно засуджуємо збройний напад на Україну. Агресивні дії Кремля проти українського народу та української держави не мають виправдання.

У міру сил надаватимемо тимчасову допомогу українцям – як у Польщі, так і в Україні. Водночас бачимо необхідність вжити й довгострокових заходів. Із занепокоєнням та тривогою думаємо про можливі наслідки російської агресії проти України для функціонування українських університетів та науковців, особливо гуманітаріїв.

У воєнному жахитті, спричиненому Кремлем, ми повністю підтримуємо вільну Україну. Надія нам говорить, що українці дадуть відсіч агресії. Нехай це станеться якнайшвидше. Однак, поглянувши на ситуацію тверезо, треба, на жаль, враховувати, що вторгнення може призвести до окупації чи насаджування Україні влади, яка колаборуватиме з Кремлем. Якщо це станеться, то Росія експлуатуватиме Україну не лише в економічному та ресурсному плані, а й інтенсивно й агресивно проводитиме русифікацію – русифікаційна діяльність неминуче вдарить по університетах, особливо по гуманітаристиці.

Українські гуманітарії, з якими спілкуємося, відверто наголошують, що не уявляють собі роботи у закладах вищої освіти, перетворених на інструменти русифікації, тож мають намір покинути такі заклади, відтак – якщо це виявиться можливим – виїхати до однієї з вільних країн.

Тому вважаємо надзвичайно важливим та потрібним створення у Польщі простору, в якому науковці з України могли б тимчасово продовжувати свою наукову й дидактичну працю. На нашу думку, польські університети мають допомогти у будівництві такого простору.

Віriamo, що Україна безумовно подолає агресію Кремля. Однак, якби мало статися так, що війна затягнеться або дійде до окупації, ми повинні створити можливість функціонування тимчасових осередків вільних українських університетів у польських університетах. Лекційні

зали, місця в гуртожитках, мінімальне соціальне забезпечення, в окремих випадках ставки, – це не надто багато. Бюджети університетів та бюджет Польщі від цього не впадуть.

Якщо Україна буде окупована або васалізована Росією, українська гуманітаристика опиниться у дуже складній ситуації. Наша допомога буде їй особливо потрібна. Вважаємо, що спільна ініціатива кількох польських університетів (зокрема тих, чиї ректори та проректори є літературознавцями) може сприяти створенню організаційної бази для проведення в еміграції наукової та дидактичної діяльності українських учених, особливо гуманітаріїв.

Не йдеться про включення науковців та студентів з України до польської академічної системи. Ці механізми від якогось часу вже працюють й доволі добре себе зарекомендували – також зараз, у кризовій ситуації. У проєкті, що його постулюємо, важливою є автономія, яку зберігатимуть українські науковці та їхні студенти. Важливим є також створення відчуття, що спільними зусиллями ми намагаємося створити українським ученим можливість тимчасового продовження дослідницької та викладацької діяльності у країні, де немає війни.

У реалістичній перспективі може йтися про жовтень – саме тоді, найшвидше, ці осередки українських університетів у Польщі могли б розпочати своє функціонування. Однак вивчення можливостей та попередню підготовку варто розпочати вже зараз. І необхідно дати чіткий сигнал про те, що в разі затяжної війни чи окупації українські науковці та їхні студенти не залишаться на самоті.

Сьогодні маємо дати українцям особливо відчутти, що вони є частиною Європи та вільного світу. Літературні й культурні дослідження, разом із їх соціальним виміром, є оптимальним інструментом у цьому обширі – передусім тому, що гуманітаристика, якою займаємося, не лише ефективна, але й потребує відносно невеликих фінансових витрат. Нам потрібна бібліотека, лекційна зала та аркуш паперу, а ще комп'ютер із доступом до мережі – все це ми маємо у Польщі й охоче можемо цим поділитися.

Вільна Україна – це також наша справа, тому ми всі намагаємося допомагати українцям. Як науковці, ми повинні взяти на себе відпові-

дальність за реальну допомогу академічній спільноті України. Це має людський та етичний вимір, а також геополітичний. Утримати Україну в орбіті європейської культури – це питання нашої безпеки у Польщі та Європі, адже затяжна війна в Україні чи окупація України – це далеко не найгірші з можливих сценаріїв.

Нам відомо, що ініціативи допомоги українським науковцям та студентам вже існують й утілюються у багатьох університетах Польщі. Необхідність такої допомоги очевидна для більшості серед нас. Тому закликаємо до спільного та скоординованого створення простору для функціонування української науки та академічної дидактики у Польщі – особливо в галузі гуманітаристики. Усвідомлюємо, що це складне завдання, однак віримо, що в наших силах збудувати міжуніверситетську мережу, яка підтримуватиме українських науковців та студентів. І ми повинні хоча б спробувати.

Комітет літературознавчих наук Польської академії наук сформував команду для визначення організаційних, правових та фінансових можливостей реалізації ідеї української університетської спільноти в еміграції, базою для якої слугувала б мережа польських університетів. Будемо вдячні за будь-яку допомогу. Контактна адреса: wsztechnica.ua@gmail.com.

Також ми прийняли ухвалу про висунення Сергія Жадана на Нобелівську премію у галузі літератури. Жадан – один серед найвидатніших поетів України та блискучий прозаїк, його твори перекладені багатьма мовами та нагороджувані у світі, – ми переконані, що це письменник щабля Нобелівської премії. Його голос як поета вже багато років має особливе значення для українців. Вільна Україна значною мірою говорить і думає словами Жадана, уважно вслухається у них. Сьогодні поет у своєму Харкові. Він бореться.

Від імені Комітету літературознавчих наук ПАН –

проф. д-р габ. Анна Лебковська, проф. д-р габ. Павел Прухняк